

**Recenzja pracy doktorskiej
mgr Pauliny Krupy**

*KAMIENNE I GIPSOWE DZIEŁA SZTUKI XIX WIEKU
NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI WARSZTATU RZEŹBIARSKIEGO
RODU STEHLIKÓW – TECHNIKI I TECHNOLOGIA ORAZ PROBLEMATYKA
KONSERWATORSKA ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM OŁTARZY
Z BAZYLIKI OO. FRANCISZKANÓW W KRAKOWIE*

Przekazana do recenzji praca została przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Ireneusza Płuski na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie. Rozprawa liczy 452 strony. W tekście umieszczono 327 fotografii, 51 ilustracji, 32 rysunki i 3 tabele. Dodatkowo dołączono aneks prezentujący wyniki badań laboratoryjnych, dokumentację rysunkową oraz wydruki skanów 3D, który zawiera 13 pozycji tematycznych niejednokrotnie podzielonych na kilka dokumentów. Bibliografia liczy 50 pozycji w tym 6 pozycji archiwalnych i 4 odniesienia do źródeł cyfrowych.

Autorka w swojej pracy przedstawia bardzo szeroko bogatą i różnorodną działalność warsztatu kamieniarskiego i rzeźbiarskiego przedstawicieli rodu Stehlików wychodząc od historii edukacji najwybitniejszych członków rodu, poprzez ich działalność rzeźbiarską, projektową i jakbyśmy mogli określić używając dzisiejszych pojęć, konserwatorsko-restauratorską. To omówienie jest punktem wyjścia do zawężenia tematu w postaci szczegółowej analizy jednej z ważniejszych realizacji Edwarda Stehlika jakim były neogotyckie ołtarze z Bazyliki oo. Franciszkanów w Krakowie (Bazylika św. Franciszka z Asyżu Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych). Tytuł rozprawy doktorskiej odzwierciedla jej cel jakim jest pokazanie kompleksowego obrazu dzieł XIX-wiecznej kamieniarki z perspektywy bogatego dorobku warsztatu Stehlików.

Doktorantka podzieliła pracę na trzy zasadnicze części. Pierwsza koncentruje się na badaniach archiwalnych mających na celu nakreślenie wielopłaszczyznowego obrazu historii rodu Stehlików a przede wszystkim procesu edukacji i zdobywania doświadczenia zawodowego przez dwóch głównych jego przedstawicieli Edwarda i jego brata Zygmunta. Temu pierwszemu, ze

względu na późniejszy olbrzymi dorobek, jest poświęcona uwaga szczególna. Część druga przedstawia zagadnienia historyczne związane z powstawaniem projektu i realizacją ołtarza głównego i dwóch bocznych w Bazylice oo. Franciszkanów w Krakowie. Trzecia część, zarazem najobszerniejsza, prezentuje kilka wątków związanych z zaprezentowanymi wcześniej neogotyckimi ołtarzami franciszkańskiego kościoła. Czytelnik znajduje tu omówienie koncepcji przyświecającej powstawaniu projektu ołtarzy, szczegółowe omówienie zagadnień wielowątkowych badań konserwatorskich prowadzonych od roku 2016 i wpływających stąd wniosków dotyczących techniki i technologii wykonania ołtarzy oraz przedstawienie stanu zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich wraz z informacjami dotyczącymi ich przebiegu. Należy podkreślić, że doktorantka uczestniczyła aktywnie zarówno w procesie badań konserwatorskich jak i samej realizacji prac przy omawianych zabytkach. Fakt ten wskazuje nie tylko na jej niezaprzeczalne, najwyższe kompetencje do podjęcia tego tematu, ale także zwraca uwagę na powstałe dzieło z obszaru konserwacji i restauracji dzieł sztuki stanowiące istotnym element pracy doktorskiej. Tę część pracy ujętą formalnie w ramy rozdziału trzeciego zamykają uwagi o warsztacie rzeźbiarsko-kamieniarskim, problematyce formalno-stylowej, technice i technologii oraz spojrzenie konserwatorskie na stan zachowania i przyczyny zniszczeń spuścizny warsztatu Stehlików. Niepozorny w treści podrozdział 3.13 zatytułowany „Inne wybrane dzieła rzeźbiarskie warsztatu Stehlików” zawiera imponującą dokumentację fotograficzną. Autorka własnoręcznie wykonała 116 zdjęć prezentujących kilkadziesiąt dzieł rzeźbiarskich i kamieniarskich pochodzących z warsztatu Stehlików. Wszystkie zdjęcia powstały w jednym czasie, czyli 2022 roku. Jest to dokumentacja stanowiąca sama w sobie materiał do dalszych prac badawczych.

Rozprawa ma dwojaki charakter. Część dotycząca genezy powstania warsztatu rodu Stehlików i publikacji oraz projektów Edwarda Stehlika jest w całości oparta na analizie źródeł archiwalnych i w pewnym stopniu współczesnej literatury przedmiotu. Ilość analizowanych archiwaliów nie jest może zbyt duża, ale wydaje się, że autorka dotarła do wszystkich dostępnych dokumentów. Komentuje je i obficie cytuje wybrane fragmenty ilustrujące omawiane przez nią zagadnienia. Część dotycząca zagadnień technologicznych oparta jest w dużej mierze na wynikach różnorodnych typów analiz laboratoryjnych i pomiarów. Niektóre z nich ilustrują zagadnienia *stricte* konserwatorskie, które nie są trzonem niniejszej rozprawy, ale cały zespół analiz przedstawia obraz wielopłaszczyznowy. Jak wspomniano powyżej, dostępny jest dla czytelnika w aneksie.

Doktorantka konstruuje pracę na dwóch poziomach badań, obejmujących archiwalia i badania konserwatorskie związane z opracowaniem programu i pracami konserwatorsko-restauratorskimi przy ołtarzach Edwarda Stehlika w Bazylice oo. Franciszkanów w Krakowie, przyjęła właściwą metodę dla postawionego celu. Stanowi ona bowiem rodzaj szerokiego i wielotorowego przeglądu XIX-wiecznego warsztatu Stehlików rzucającego światło na całość problematyki realizacji kamieniarskich i rzeźbiarskich tego okresu. Doktorantka nie podejmuje się syntezy, uogólnień, wydobywania cech szczególnych i charakterystycznych. Czytelnikowi przedstawia w zamian obraz bogaty i różnorodny. Widoczny w dysertacji olbrzymi wkład pracy

w pozyskiwanie materiałów źródłowych, wyników analiz oraz imponującej dokumentacji fotograficznej stanowi o oryginalności tej pracy. Doktorantka podejmując się badania warsztatu rodu Stehlików wykazała się wielką sumiennością i dokładnością w samodzielnym podążaniu kolejnymi pojawiającymi się na drodze badań naukowych wątkami. Zbiera je w całość obszernego opracowania. Trudno nie odnieść wrażenia, że jest to praca napisana przez prawdziwego znawcę tematu.

Zgromadzona bardzo obszerna wiedza dotycząca omawianej przez doktorantkę problematyki, jest jednak w pewien sposób „obciążeniem” dla tej dysertacji. Trudno jest bowiem autorce pokusić się o odsunięcie na drugi plan niektórych zagadnień za cenę sformułowania częściowych podsumowań o charakterze bardziej syntetycznym. Momentami brakuje autorskiego komentarza, może nawet ryzyka przedstawienia podglądu tylko z perspektywy konserwatora dzieł sztuki. Przykładem niech będzie prezentacja obszernych materiałów archiwalnych prezentujących poglądy oraz metody pracy Edwarda Stehlika dotyczące prac konserwatorsko-naprawczych, których się podejmował. Niezmiernie interesujące są jego opisy np. stosowania pokostu w zabezpieczaniu kamienia, czy klinowaniu szyn w otworach w kamieniu zamiast stosowania cementu (podrozdziały 1.2 i 1.3). Szkoda, że ta część pracy nie doczekała się podsumowania stosowanych przez Edwarda Stehlika metod z autorskim komentarzem napisanym z punktu widzenia konserwatora dzieł sztuki, praktyka dysponującego współczesnym aparatem badawczym, którym przecież jest doktorantka.

Z drugiej strony autorka jako konserwatorka dzieł sztuki czuje obowiązek, a może presję perfekcjonisty, żeby poruszyć wszystkie możliwe wątki. Myślę tu o opisie stanu zachowania cyt. „spuścizny rzeźbiarskiej Stehlików” (podrozdział 3.12). To zadanie jest wręcz karkołomne biorąc pod uwagę bogactwo tej spuścizny. Trudno się dziwić i krytykować, że podrozdział ten, zawierający tylko ponad osiem stron tekstu, prezentuje podstawowe informacje podręcznikowe o charakterze ogólnym. Nie są one błędne, ale czy wzbogacają tę pracę?

Przy całej szczegółowości opracowania zagadnień wymienionych w tytule zwraca uwagę podstawowa zaledwie analiza zapraw (s. 141-143) przeprowadzona na podstawie reakcji z kwasem solnym. Wykorzystanie bardziej zaawansowanych technik instrumentalnych mogłoby dostarczyć informacji ułatwiających określenie ich proveniencji i ewentualne przyporządkowanie warsztatowi Edwarda Stehlika lub późniejszym pracom konserwatorskim.

Praca napisana jest w sposób przejrzysty i logiczny z dbałością o dobór właściwej terminologii. Tekst jest napisany językiem czytelnym, prostym, ale nie ubogim. W części dotyczącej zagadnień historycznych komentarze i cytaty pochodzące z materiałów archiwalnych nadają mu atmosferę i dynamikę. Autorka w wielu miejscach powraca do ważniejszych kwestii podkreślając ich znaczenie dla aktualnie omawianego zagadnienia. Czyni to świadomie, zwracając uwagę czytelnika często używanym sformułowaniem: „jak już wspomniano”.

Dysertacja jest ważną pracą dla poznania i zrozumienia całego kontekstu historycznego rozwoju i funkcjonowania warsztatu rzeźbiarskiego i kamieniarskiego rodu Stehlików. Bogactwo realizacji upoważnia autorkę do usytuowania tego dorobku na pierwszym planie XIX-wiecznych osiągnięć w tym obszarze. Doświadczenia pracy badawczej i konserwatorskiej przy jednej z najważniejszych realizacji Edwarda Stehlika jakim są ołtarze w Bazylice oo. Franciszkanów w Krakowie stawia doktorantkę w pozycji uprzywilejowanej do podjęcia omawianych zagadnień. Dlatego opracowanie to posiada dużą wartość w dziedzinie konserwacji i restauracji dzieł sztuki. Bez wątpienia jest także wartościową pozycją dla historyków ze względu na dogłębne zbadanie archiwaliów związanych z rodem Stehlików i ich działalnością w Krakowie i okolicach.

Podsumowując stwierdzam, że praca doktorska pani mgr Pauliny Krupy w pełni spełnia warunki stawiane pracom doktorskim i niniejszym wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony oraz dalszego procedowania.

